

รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการ
ปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง

**Student Care and Support Management Model to Promote to Promote
Students' Adaptability in Primary Schools in the Lower Northern Region**

พชรกมล คำไวย์, สธิรพร เซาว์ชัย,
ฉลอง ชาตรุประชีวิน, จิตติมา วรรณศรี และ สำราญ มีแจ้ง

มหาวิทยาลัยนเรศวร

**Phacharakamol Khamwai, Sathiraporn Chaowachai,
Chalong Chatruprachewin, Jittima Wansri and Samran Mejang**
Naresuan University, Thailand.
Corresponding Author, E-mail: phacharakamolkhamwai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน 1) ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนฯ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน และสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 แห่ง 2) สร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนฯ โดยการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนฯ โดยสอบถามจากผู้อำนวยการและครูผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 728 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบฯ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบและแนวการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนฯ มี 2 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียน ด้านการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ด้านอารมณ์ส่วนบุคคล และด้านสุขภาพร่างกาย 2. รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 3) ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน

* วันที่รับบทความ : 25 กันยายน 2567; วันแก้ไขบทความ 17 ตุลาคม 2567; วันที่รับบทความ : 18 ตุลาคม 2567

Received: September 25 2024; Revised: October 17 2024; Accepted: October 18 2024

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนฯ พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้อยู่ระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน; ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน

Abstract

This research aimed to 1) Examine the components and management guidelines of student care and support systems. 2) Develop a model for managing student care and support systems. 3) Evaluate the model for managing student care and support systems to promote students' adaptability in primary schools in the lower northern region. The research was conducted in 3 phases: 1) Study components and guidelines for managing student care and support systems by interviewing 6 experts and visiting 3 best practice schools. 2) Developing the model for managing student care and support systems through validation by 9 experts using interview form. And 3) Evaluating the model for managing student care and support systems by surveying 728 school principals and teachers responsible for student care and support systems. The tools used include an evaluation form for the model's feasibility and usefulness, which has the characteristics of a 5-level rating scale.

Research findings: 1. The components and guidelines for managing student care and support systems consist of 2 aspects: 1) Factors for managing student care and support systems 2) The process for managing student care and support systems and the students' adaptability, consisting of 4 aspects: learning, living with others, personal emotional and physical health aspects. 2. The student care and support systems model consists of 3 elements: 1) Factors for managing student care and support systems 2) The process for managing student care and support systems and 3) students' adaptability. 3. The results of the evaluation of the student care and support systems model found that the model was highly feasible and highly useful.

Keywords: Student support system management model; student adaptability

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม สร้างชาติ และเป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวที โลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่างๆ ทั่วโลก จึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของ

ตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข

มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกายมีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและ

พลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึง โดยมีผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม โดยได้จัดกระบวนการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเริ่มตั้งแต่ การวางแผนดำเนินงาน กำหนดเป้าหมาย ลำดับความสำคัญ กำหนดกิจกรรม/โครงการ กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน และมอบหมายหน้าที่การดำเนินการตามแผน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียนการส่งเสริมพัฒนา การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข การส่งต่อการนิเทศกำกับติดตาม และการประเมินผล สถานศึกษาในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการส่งเสริมสุขภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤตสังคม จึงควรนำกระบวนการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยมุ่งหวังให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนร่วมมือกันดำเนินงาน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ บทบาทของผู้บริหาร บทบาทของครูที่ต้องเอาใจใส่ดูแลนักเรียนในความดูแลทุกคนอย่างเต็มความสามารถด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งนี้เพื่อสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งในเชิงสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหา การส่งเสริมพัฒนาตามศักยภาพ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้ ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจสนับสนุนให้ผู้ปกครองนักเรียนส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน คือ โรงเรียนมีการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างดีเยี่ยม นักเรียนและครูมีปฏิสัมพันธ์เป็นอย่างดี นักเรียนมีระเบียบวินัย ซึ่งสถานศึกษาเป็น

สถาบันหนึ่งในสังคมซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถาบันอื่นๆ และสถาบันอื่นๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดความต้องการของบุคคล และบทบาทของสถานศึกษา การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อนักเรียนและสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของสังคมไทยปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบอันสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนทุกระดับต้องยึดถือนโยบาย และวางแผนในส่วนนี้อย่างรัดกุมเพื่อให้การบริหารงานดังกล่าวเกิดประโยชน์แก่นักเรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตมากที่สุด (ประสิทธิ์ ทะเสนเขต, 2549) ดังนั้น สถานศึกษาต้องดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดคุณภาพมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพจากการที่ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547) โดยมีกรมสามัญศึกษาและกรมสุขภาพจิต ได้ร่วมมือกันพัฒนาที่จะช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยงานแผนพื้นฐานแนวทาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2546, บทนำ) จนสถานศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ประสบการณ์ ดำเนินการจนประสบความสำเร็จ และสามารถสกัดกั้นปัญหาได้ มีสถานศึกษาเป็นแกนนำเป็นตัวอย่างต้นแบบที่ดีได้กระทรวง ศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญและกำหนดเป็นกลยุทธ์หนึ่งในด้านคุณธรรมนำความรู้ ส่งเสริมความเข้มแข็งให้สถานศึกษาจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเน้นช่วงชั้นที่ 1-2 ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาซึ่งต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่องและจริงจังการสร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ สามารถดำรงชีวิตด้วยวิถีแห่งปัญญา อย่างเห็นคุณค่าของตนเองและสังคม และปลอดภัยจากภาวะวิกฤติดังกล่าวข้างต้น นับเป็น พันธกิจสำคัญของหน่วยงานการศึกษาและสถานศึกษาทุกระดับซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องรวมพลังสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบในรูปของเครือข่ายพันธมิตรที่เข้มแข็งอย่างไรก็ตามแม้ว่า กระทรวงศึกษาธิการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งอาศัยองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาและกระบวนการแนะแนวเป็นกลไกหลักในการป้องกันแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตแก่ผู้เรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา แต่ด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากรแนะแนวและช่องว่างระหว่างวัยของผู้ให้และผู้รับบริการ ทำให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมายการขับเคลื่อนระบบไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2550)

จากการวิเคราะห์การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่พอจะสรุปได้ในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในด้านการให้ข้อมูลและความร่วมมือในการป้องกันปัญหาสอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) นอกจากนี้การบริหารในเชิงนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขาดข้อมูลสารสนเทศในการบริหารงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีนโยบายใหม่ๆ มาให้ปฏิบัติ

จึงทำให้นโยบายเรื่องการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้รับความสนใจน้อยลง การเฝ้าระวัง การประสานงาน การติดตามและประเมินผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขาดความต่อเนื่อง ไม่สามารถดำเนินการกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาในพื้นที่ได้เพียงพอ ปัญหาหลักของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเกิดจากระบบการบริหารจัดการที่ยังไม่มีประสิทธิภาพทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับสถานศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งต้องสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาระบบการบริหารระบบใหม่และเผยแพร่ความรู้สู่สถานศึกษาเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมไม่เหมาะสมและการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรซึ่งการป้องกันปัญหาที่เป็นผลกระทบต่อพฤติกรรมเสี่ยงสำหรับเด็กและเยาวชนในวัยเรียนดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีนโยบายให้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งมีการบริหารจัดการควบคู่ไปกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน ซึ่งการดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังหมายรวมถึงการส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และความมีวินัยของผู้เรียน

ด้วยสภาพและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อให้การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนไปตามนโยบายสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีโอกาสหรือแนวโน้มที่จะเกิดความเสี่ยงในด้านการเรียน ด้านพฤติกรรม ซึ่งมีโอกาสที่จะประสบความล้มเหลวในการศึกษาและบรรลุตามเจตนารมณ์ของวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษามีหน้าที่ในการดำเนินการแก้ไขปัญหา จึงได้ศึกษาและได้ดำเนินงานในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาทั้งนี้ผลที่ได้นำมาประยุกต์ใช้กับนักเรียน เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญามีความสุข และรักประเทศชาติ ท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคมได้และเพื่อให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนช่วยให้เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมอันดีงามควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม และที่สำคัญผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู และผู้ปกครองนักเรียน จำเป็นที่ต้องร่วมมือกันดำเนินการแก้ไขปัญหาของนักเรียน และมีความเข้าใจในการบริหารงานปกครองและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงวิธีการบริหารงานตามรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่างให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่างซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ

1.1 การสังเคราะห์เอกสาร และการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา โดยการศึกษาเอกสาร (Document) Study หลักการ แนวคิดทฤษฎี แนวทางการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แนวคิด ทฤษฎีหลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความสามารถในการปรับตัวและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องเครื่องมือที่ใช้ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นตารางการวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหา

1.2 การศึกษาแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านความเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 6 คน โดยแบ่งตามขนาดโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 6 คน ที่มีความรู้ประสบการณ์การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

1.3 การศึกษากระบวนการบริหารที่ดี (Best Practice) ในสถานศึกษาต้นแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับรางวัลระดับเขตพื้นที่การศึกษาหรือรางวัลระดับประเทศ จำนวน 3 แห่ง ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้อำนวยการ และครูที่รับผิดชอบระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีจากสถานศึกษา 3 แห่ง ที่ได้รับการประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในปีการศึกษา 2565 โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้คือ

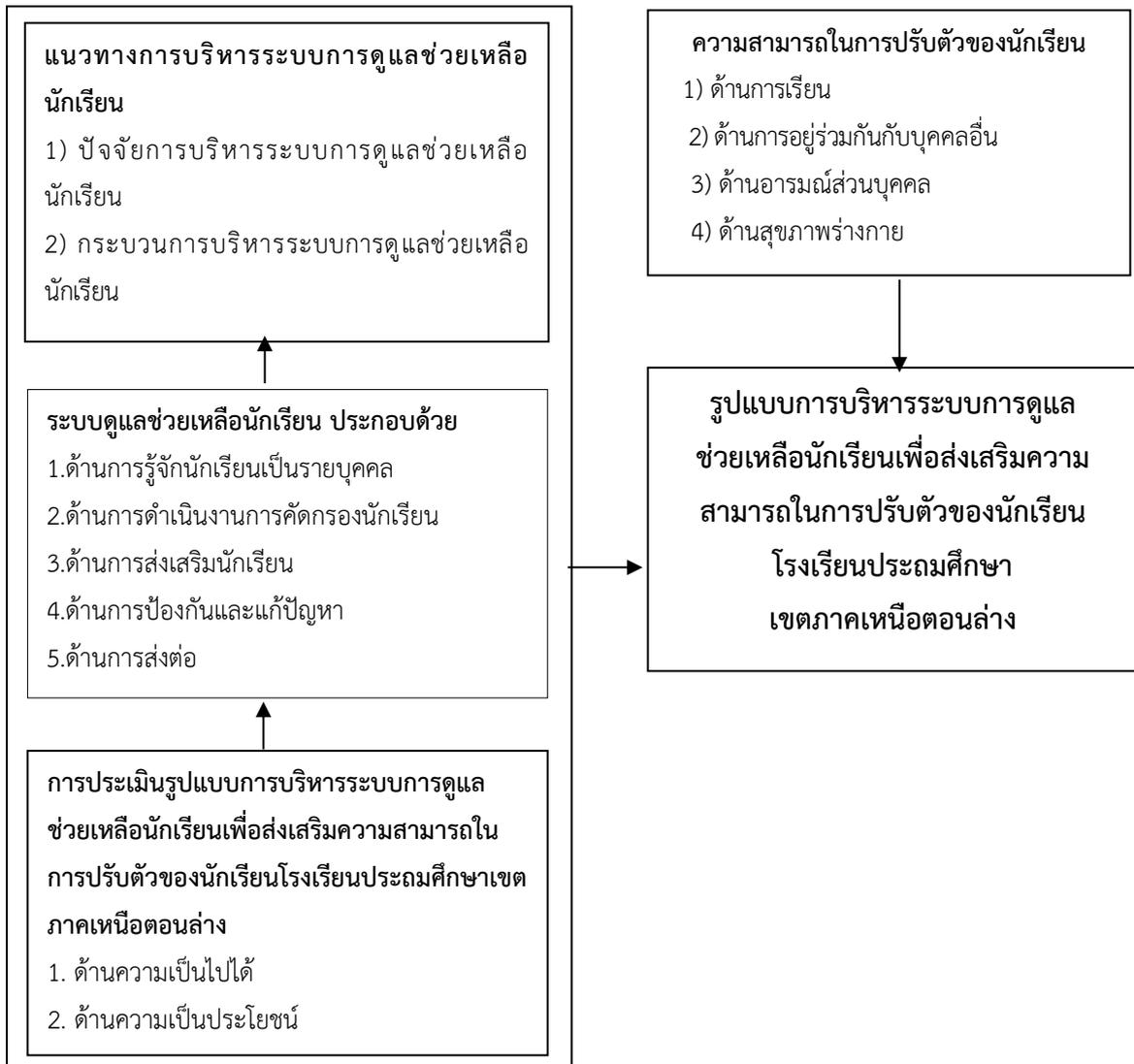
2.1 การยกย่องรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอน ที่ 1 มายกย่องและนำร่างรูปแบบที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา

2.2 การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) มีผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ 1) กลุ่มอาจารย์ในมหาวิทยาลัย 2) กลุ่มผู้อำนวยการ สถานศึกษา / โรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่น ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 3) กลุ่มผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา ผู้มีประสบการณ์ตรงรวม 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ร่างรูปแบบ, ประเด็นสนทนากลุ่ม และแบบประเมิน ความเหมาะสมของรูปแบบฯ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาปรับปรุงรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ในพื้นที่ 9 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดพิษณุโลก 2) จังหวัดสุโขทัย 3) จังหวัดอุตรดิตถ์ 4) จังหวัดตาก 5) จังหวัดพิจิตร 6) จังหวัดเพชรบูรณ์ 7) จังหวัดกำแพงเพชร 8) จังหวัด นครสวรรค์ 9) จังหวัดอุทัยธานี ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยเปิดตารางการสุ่มของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, p : 176-177) และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) จำนวน 728 คน ตามสัดส่วนขนาดสถานศึกษาในแต่ละจังหวัดเครื่องมือใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้/ความเป็น ประโยชน์ของรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของ นักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยการบริหารระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 4 ข้อ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน จำนวน 6 ข้อ และองค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน จำนวน 4 ข้อ รวมทั้งสิ้น 14 ข้อ การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยระบบ online ได้รับแบบสอบถาม กลับคืนจำนวน 728 ฉบับ

คิดเป็นร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า

1.1 สังเคราะห์เอกสาร และการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา โดยการศึกษาเอกสาร (Document Study) ได้แก่ หลักการ แนวคิดทฤษฎี แนวทางการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แนวคิด ทฤษฎี หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน

1.2 แนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านความเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 6 คน ได้ผลดังนี้ 1) ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 2) กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเรียน 2) ด้านการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น 3) ด้านอารมณ์ส่วนบุคคล และ 4) ด้านสุขภาพร่างกาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะโดยเพิ่ม ผู้ดำเนินการพัฒนา อีก 1 องค์ประกอบ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ปรับตามฉันทามติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การปฏิบัติงานของครู 3) การจัดงบประมาณและทรัพยากรในสถานศึกษา และ 4) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาบริบทการพัฒนา ขั้นที่ 2 การวางแผนในการจัดกิจกรรม ขั้นที่ 3 การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นที่ 4 การนิเทศ ติดตาม การจัดกิจกรรม ขั้นที่ 5 การปรับปรุงและพัฒนา งานสถานศึกษา และขั้นที่ 6 การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือ
 นักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง
 ประกอบด้วย 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านการเรียน 2) ด้านการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น 3) ด้านอารมณ์
 ส่วนบุคคล และ 4) ด้านสุขภาพร่างกาย

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริม
 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง

ตารางที่ 1 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถใน
 การปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวม

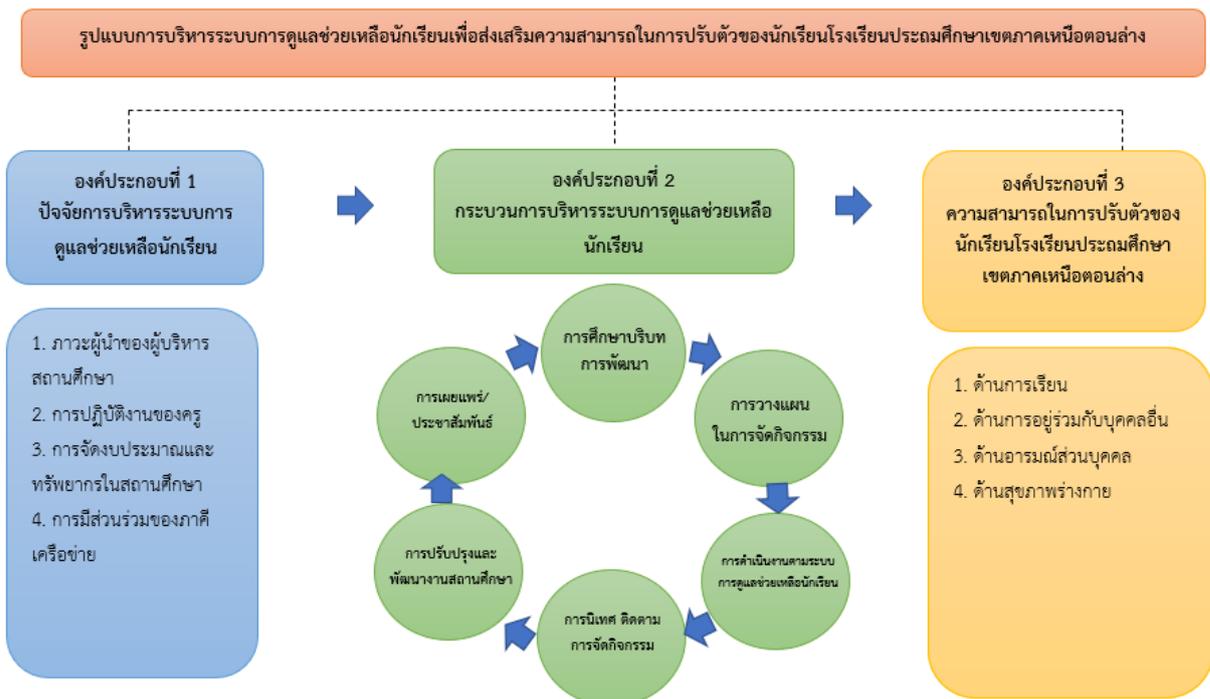
รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ความเป็น ไปได้	\bar{X}	S.D.	ความ เป็น ประโยชน์	ผลการ ประเมิน
องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยการบริหาร ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน	4.29	0.66	มาก	4.03	0.65	มาก	ผ่าน
องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ บริหารระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	4.10	0.62	มาก	4.17	0.69	มาก	ผ่าน
องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถใน การปรับตัวของนักเรียน	4.06	0.68	มาก	4.23	0.72	มาก	ผ่าน
รวม	4.15	0.47	มาก	4.14	0.63	มาก	ผ่าน

ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริม
 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวมอยู่ในระดับ
 มาก ($\bar{X} = 4.15, S.D. = 0.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีองค์ประกอบสูงสุด คือ องค์ประกอบที่
 1 ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ($\bar{X} = 4.29, S.D. = 0.66$) รองลงมา คือ องค์ประกอบที่
 2 กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ($\bar{X} = 4.10, S.D. = 0.62$) และ องค์ประกอบที่ 3
 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน ($\bar{X} = 4.06, S.D. = 0.68$) ตามลำดับ

ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริม
 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ในภาพรวมในภาพรวม
 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14, S.D. = 0.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีองค์ประกอบสูงสุด คือ

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน ($\bar{X} = 4.23, S.D.= 0.72$) รองลงมา คือ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ($\bar{X} = 4.17, S.D.= 0.69$) และ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ($\bar{X} = 4.03, S.D.= 0.65$) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

รูปที่ 2 รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง

จากภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การปฏิบัติงานของครู 3) การจัดงบประมาณและทรัพยากรในสถานศึกษา และ 4) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การศึกษาบริบทการพัฒนา ขั้นที่ 2 การวางแผนในการจัดกิจกรรม ขั้นที่ 3 การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นที่ 4 การนิเทศ ติดตาม การจัดกิจกรรม ขั้นที่ 5 การปรับปรุงและพัฒนางานสถานศึกษา และขั้นที่ 6 การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเรียน 2) ด้านการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น 3) ด้านอารมณ์ส่วนบุคคล และ 4) ด้านสุขภาพร่างกาย

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยสังเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และศึกษาจากสถานศึกษาที่มีกระบวนการบริหารที่ดี (Best Practice) พบว่า 1. ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การปฏิบัติงานของครู 3) การจัดงบประมาณและทรัพยากรในสถานศึกษา 4) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 2. กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาบริบทการพัฒนา 2) การวางแผนในการจัดกิจกรรม 3) การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4) การนิเทศ ติดตาม การจัดกิจกรรม 5) การปรับปรุงและพัฒนางานสถานศึกษา 6) การเผยแพร่/การประชาสัมพันธ์ และ 3. ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเรียน 2) ด้านการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น 3) ด้านอารมณ์ส่วนบุคคล 4) ด้านสุขภาพร่างกาย ทั้งนี้เนื่องจากแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีจุดมุ่งหมายส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน มีทักษะในการในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่มีความหลากหลายซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอวยชัย ศรีตระกูล (2556) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพและแนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดในการบริหาร ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การส่งต่อนโยบาย การมีส่วนร่วมของบุคลากรและการบริหารระบบการ

ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กรการปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการปรับปรุงพัฒนา และการประสานงาน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่างที่สร้างและตรวจสอบยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิ และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขทำให้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์ครอบคลุมสามารถนำไปใช้ได้จริง ประกอบด้วย

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การปฏิบัติงานของครู 3) การจัดงบประมาณและทรัพยากรในสถานศึกษา และ 4) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ผู้วิจัยได้นำปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาสังเคราะห์เพื่อหาปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับระวีวรรณ เพ็ชรคง (2557 : 144) ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาปัจจัยและกระบวนการตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพของปัจจัยตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านผู้บริหาร รองลงมาได้แก่ ด้านครู และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านนักเรียน ส่วนสภาพของกระบวนการตามมาตรฐาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการวางระบบการบริหารงาน รองลงมาได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การส่งต่อ นักเรียน

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาบริบทการพัฒนาขั้นที่ 2 การวางแผนในการจัดกิจกรรม ขั้นที่ 3 การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขั้นที่ 4 การนิเทศ ติดตาม การจัดกิจกรรม ขั้นที่ 5 การปรับปรุงและพัฒนา งานสถานศึกษา และขั้นที่ 6 การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างลุ่มลึก หลากหลายรัดกุม ได้มีการนำเสนอร่างองค์ประกอบต่อผู้เชี่ยวชาญ และได้ให้ข้อเสนอแนะให้ความคิดเห็น จนได้องค์ประกอบ ที่มีความสอดคล้องกับกระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาสังเคราะห์เพื่อหาขั้นตอนที่เหมาะสมสำหรับกระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่างซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสิตธิ รอดบำเรอ (2559 : 122-123) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพและปัญหา

การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ในภาพรวม พบว่า สภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (2) รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 มีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อ ส่วนที่ 2 บทบาทของครูที่ปรึกษา ประกอบด้วย 1) รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) หาข้อมูลเพิ่มเติมโดยนำไปใช้ในการคัดกรองนักเรียน 3) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียนและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ 4) จำแนกนักเรียนเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา 5) จัดกิจกรรมเยี่ยมบ้าน 6) จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน 7) ให้คำปรึกษาส่วนตัว 8) จัดกิจกรรมโฮมรูมอย่างสม่ำเสมอ 9) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ประชุมผู้ปกครอง และ 10) แจ้งจดหมายข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนที่ 3 กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การจัดบุคลากรปฏิบัติงาน 4) การอำนวยการ 5) การประสานงาน และ 6) การรายงาน (3) รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ที่พัฒนาขึ้นผ่านการประเมินจากผู้อำนวยการสถานศึกษาว่ามีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในระดับมาก

องค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 4 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านการเรียน 2) ด้านการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น 3) ด้านอารมณ์ส่วนบุคคล และ 4) ด้านสุขภาพร่างกาย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษาควรได้นำความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในสถานศึกษาให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณ นิมวุ่น (2549) ทำวิจัยเรื่องการปรับตัวในการใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานคร ของ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเทพลีลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและ เปรียบเทียบการปรับตัวในการใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับชั้น ภูมิลำเนา สุขภาพจิต บุคลิกภาพ ลักษณะมุ่งอนาคต และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยคือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเทพลีลาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด 150 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามการปรับตัวในการใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานครแบบคัดกรองสุขภาพจิต แบบสอบถามบุคลิกภาพ และแบบสอบถามลักษณะมุ่งอนาคต ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีการปรับตัวในการใช้ชีวิตอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการปรับตัวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่ระดับชั้นต่างกันมีการปรับตัวในการใช้ชีวิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติ นักเรียนที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีการปรับตัวในการใช้ชีวิตไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียนที่มีสุขภาพจิตดี และสุขภาพจิตบกพร่องมีการปรับตัวในการใช้ชีวิตใน กรุงเทพมหานครโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการปรับตัวด้านการ เรียน ด้านส่วนตัว ด้านที่พักอาศัย นักเรียนที่มีสุขภาพจิตดีและมีสุขภาพจิตบกพร่องมีการปรับตัว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการปรับตัวด้านสังคมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้ศึกษา ทฤษฎี แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างลุ่มลึก มีการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ศึกษาจากสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี รวมทั้งตรวจสอบด้านความถูกต้องและความเหมาะสมก่อน แล้วนำมาปรับปรุง ให้ดีขึ้นจากนั้นประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ทำให้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุไร ปัญญาสิทธิ์ (2560) ได้ศึกษา เรื่อง รูปแบบการเสริมพลังเพื่อการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป จากการศึกษา รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง มีองค์ประกอบและแนวการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนมี 2 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียน ด้านการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ด้านอารมณ์ส่วนบุคคล และด้านสุขภาพร่างกาย 2. รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และองค์ประกอบที่ 3 ความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน 3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้อยู่ระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากซึ่งแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่างสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง และจะช่วยในการส่งเสริมความสามารถด้านการปรับตัวของนักเรียนให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรส่งต่อนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ กำหนด เป้าหมาย ตัวชี้วัด และจัดระบบการบริหารภายในให้เข้มแข็งเพื่อให้สามารถส่งเสริมพัฒนา และติดตาม ประเมินผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และสถานศึกษา ควรส่งเสริมพัฒนาบุคลากรหลัก ในสถานศึกษา ควรจัดอบรมหลักสูตรครูแนะแนวและการให้คำปรึกษา การส่งครูและบุคลากรทางการศึกษาไป ศึกษาดูงานในโรงเรียนต้นแบบ

1.3 ควรให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานในชุมชนมีส่วนร่วมในการ บริหาร โดยให้สถานศึกษารายงานผลการปฏิบัติงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้คณะกรรมการสถานศึกษา พิจารณาในการประชุม และเห็นชอบการดำเนินงานด้วย

1.4 สถานศึกษาทุกแห่ง ควรพัฒนาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบ ส่งเสริมกิจกรรมเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน การแนะแนว การให้คำปรึกษาการเฝ้าระวังและส่ง เริ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน

2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนา เรื่อง การพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างการใช้คำปรึกษา กับครูที่รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ประสิทธิ์ ทะเสนเขต. (2549). *การพัฒนาบุคลิกภาพ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สมายพริน.
- ระวีวรรณ เพ็ชรคง. (2557). *แนวทางพัฒนาปัจจัยและกระบวนการตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- วรรณาน นิม่วน. (2549). *การปรับตัวในการใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานคร ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเทพ ลีลา เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพมหานคร: พรินทวนกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้น พื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ. (2559). รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 .*วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มศว* .ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2566. แหล่งที่มา: <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jre/article/view/7939>.
- อวยชัย ศรีตรระกุล.(2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อุไร ปัญญาสิทธิ์. (2560). *รูปแบบการเสริมพลังเพื่อการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W., (1970). *Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement*.